

Abstract: *The present paper represents a subdivision of a more complex study that aims at proving that eponymy may be considered a highly productive word building process within the scope of the scientific discourse. Our intent is neither to dwell on the lexicologists' debates regarding the status of eponymy, nor to make an exhaustive theoretical approach to the eponyms or insist on any formal or structural aspect of what will be outlined to be a general characterization. Although eponyms are to be found in most fields, little research has been done so far to their proper study. Specialists have assigned them to various compartments of linguistics and stylistics. Eponymy is regarded as the process of deriving names from eponyms, thus creating new words. Our main concern is to provide a comprehensive framework for the lexical interpretation and illustration of eponymy in journalistic discourse. The contemporary terminology has undergone transformations in various specialized fields; therefore, new concepts have been introduced, thus contributing to the enrichment of the vocabulary. The percentage held by eponyms is considerable.*

Keywords: *eponyms, journalistic discourse, contemporary terminology, enrichment of the vocabulary*

Introducere

Interesul lingviștilor cu privire la cuvintele care se pot forma din nume proprii în limba română (eponime) a început să capete contur relativ recent în lingvistica românească, chiar dacă au un statut controversat și se preferă alți termeni (metonimii, conversiuni etc.) pentru a desemna această posibilitate lexicală.

Prezenta lucrare se concentrează pe investigarea productivității lexicale a eponimiei în discursul jurnalistic, realizând o scurtă prezentare a modului de receptare a eponimelor în limba română, incidența acestora în discursul jurnalistic, posibilități de clasificare. Pentru analiză am pornit de la articolele semnate de N.C. Munteanu (publicate în *Formula AS* în perioada 26 martie 2010 – 25 martie 2011) după care am introdus eponimele astfel identificate în motoare de căutare pe internet. Ne interesează în primul rând eponimele formate în limba română de la numele unor oameni cunoscuți în politica românească actuală dar vom face o scurtă referire și la alte categorii de eponime care fac apar în mod frecvent în limbajul jurnalistic.

Modul de receptare a eponimelor în limba română

Termenul *eponim* provine din limba greacă *eponimos* însemnând *cel care dă numele* și a pătruns în limba română prin filieră franceză.

Pentru a putea încadra această modalitate de formare a cuvintelor în limba română din nume proprii ne vom referi la limba engleză unde fenomenul a căpătat amploare (*eponyms, eponymy*) existând numeroase studii, articole și dicționare de eponime. În limba engleză eponimele au fost studiate din diferite perspective nu numai morfologică ori istorică ci și semantică, pragmatică ori stilistică, dovedindu-se a fi și în momentul actual o sursă bogată de cercetare. Primele încercări de definire a termenului sunt plasate în anii 1990 când McArthur [1] îi atribuie trei sensuri.

În limba română, termenul *eponim* se folosește rar, cu precădere de către angliști și nu apare nici măcar în dicționarele de specialitate. Dicționarul explicativ al limbii române [2] îl explică drept adj. 1. *magistrat care, în antichitate, dădea numele său anului*, 2. *adj. care dă numele său unui oraș, unei regiuni etc.* –din fr. *éponyme*.

Explicația faptului că termenul în discuție nu a înregistrat o evoluție semantică în limba română este că aceasta a preluat termenul din limba franceză unde nu s-a manifestat un interes prea mare pentru această posibilitate lexicală [3].

Internetul (<http://ro.wikipedia.org/wiki/Eponim>) însă datorită faptului că este actualizat în permanență oferă o explicație mai amplă a termenului, propunând două categorii de explicații. Astfel se precizează că în lingvistica românească termenul *eponim* are trei sensuri diferite, și anume: 1. *personaje ale căror nume proprii ajung să desemneze o altă entitate decât cea pe care au numit-o inițial*; 2. *numele proprii devenite nume comune*; 3. *substantive comune care își au sursa în nume proprii*.

* Lect. dr., Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

A doua categorie atribuie termenul *eponim* o sferă mai largă de sensuri în care sunt incluse și alte categorii lexicale cum ar fi toponimele (*totalitate a numelor proprii de locuri, de ape, de munți etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune*, DEX) [4].

Această categorie se referă la limba română în general în care este folosit cu următoarele șase sensuri: 1. *cuvânt derivat de la nume proprii – persoane, locuri geografice, personaje literare, mitologice, etc*; 2. *substantive inițial proprii, care au devenit termeni comuni, desemnând clase de obiecte*, sunt propuse exemple ca *atlas, macadam, etc.* 3. *magistrat care în antichitate dădea numele său anului* (definiție propusă și de DEX) [5]; 4. *termen pentru desemnarea unei stațiuni arheologice unde a fost cercetată pentru prima dată o cultură materială și care a dat numele culturii*; 5. *semne, sindroame, boli, care poartă patronimul personalităților științifice (în general) care le-au realizat, observat, descris primele*; 6. *care dă numele său unui oraș, unei regiuni, etc.*

Dintre studiile recente ale lingviștilor români, dedicate acestei posibilități de formare a cuvintelor din nume proprii, menționăm lucrarea lui Constantin Frâncu [6] “*O nouă posibilitate lexicală a limbii române: formarea de verbe și substantive postverbale din nume proprii de persoană*” care propune o clasificare a verbelor astfel formate în trei categorii: împrumuturi moderne a căror temă conține un nume propriu, de exemplu *boicota* < *fr. boycotter* < *Boycott C. Charles* (1832-1897), verbe formate în limba română de la nume de persoană autohtone, de exemplu *a bolintineaza* sau *bolintiniza* < *D. Bolintineanu* presupunând a crea în maniera lui Bolintineanu și verbe derivate pe terenul limbii române sau și pe terenul limbii române de la nume de persoane străine: *a lamartiniza* < *Lamartine* – celebru poet romantic francez.

În ultimii ani studiul eponimelor s-a concretizat în limba română în doar câteva dicționare, și anume: Octavian Laiu, *Dicționar de eponime*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2003, Octavian Laiu-Despău, *Dicționar de eponime. De la nume proprii...la nume comune*, Ed. Saeculum IO, 2006, Mihai-Romeo Găleşanu, *Dicționar radiologic de eponime ale specialităților medicale* [7].

Numeroase eponime folosite frecvent în discursul jurnalistic sunt substantive comune care au pătruns de multă vreme în limbajul uzual. Aceste eponime au aceeași formă cu numele propriu al persoanei care a inventat sau a adus o contribuție majoră la crearea obiectului denumit de numele comun: *boicot* - (< *Boycott C. Charles*), *macadam*- (<John Loudon McAdam), *jacuzzi* - (<poartă numele inventatorului Roy Jacuzzi) etc.

Numele companiilor se pot constitui într-o categorie aparte pentru studiul eponimiei. Numeroase companii și-au creat numele prin derivări de la numele fondatorilor lor. Menționăm doar câteva *Mercedes* - (<după numele fiicei producătorului Mercedes), *Toyota* - (< Sakichi Toyota), *Chrysler* - (< Walter Chrysler), *Citroën* (< André Citroën), *Ericsson* - (< Lars Magnus Ericsson), *Ferrari* - (< Enzo Ferrari), *Skoda* – (<a primit numele lui Emil von Škoda, inginer cehoslovac), *Peugeot* - (< Armand Peugeot, care a fondat compania în 1882), *Phillips* - (< Gerard Phillips care a înființat compania în 1891), *Porsche* - (< Ferry Porsche), *Renault* - (< Louis Renault), *Rolls-Royce* - (<după numele celor doi producători Charles Rolls și Henry Royce), *Suzuki* - (< Michio Suzuki), etc.

Inițialele care formează numele unor companii provin de la numele fondatorilor acestora, de exemplu *hp* – *Hewlett–Packard* - (< named after William Hewlett and David Packard), *P&G* – *Procter & Gamble* (< named after William Procter and James Gamble) etc.

Frecvența eponimelor în discursul jurnalistic

Discursul jurnalistic actual este caracterizat în general de o tendință exagerată a stârni interesul cititorilor prin duritatea ori dramatismul cuvintelor, de a șoca ori a capta atenția prin jocuri de cuvinte ori alte modalități lexicale. Utilizarea uneori exagerată a eponimelor formate de la numele unor politicieni ori oameni de afaceri cunoscuți se explică prin încercarea de a imprima o tentă de umor sau ironie caracterizată de lingviști drept “de un gust foarte îndoielnic” [8].

Se folosesc frecvent numele proprii ale unor politicieni ori oameni de afaceri ca un determinant având funcție de identificare, de exemplu: *guvernul Boc*.

În discursul jurnalistic numeroase eponime provenite de la nume de persoană autohtone au o nuanță depreciativă, căpătând anumite conotații negative cum ar fi de exemplu eponimele care rezultă de la numele lui Marian Vanghelie, asociat în principal cu precaritatea intelectuală și cu probleme de exprimare. Dacă introducem într-un motor de căutare pe internet numele Marian

Vanghelie găsim numeroase articole care abundă în eponime de genul: *vanghelizare*, *e-Vanghelizare*, *anti-vanghelizare*, *vanghelioane*, *vanghelisme*, *vanghelizat*, *vanghelios* etc.

Verbele obținute de la numele acestor oameni politici sunt în general tranzitive. Numeroase verbe se formează în limba română de la nume proprii românești cu ajutorul sufixului neologic *-iza*: Crin Antonescu – *a criniza*, Irinel Columbeanu – *a columbeniza*, Gigi Becali: *a becaliza* – a cărui explicație o găsim tot pe internet - „proces ipotetic de transformare a unor oameni normali în războinici ai luminii” [9], Adrian Severin- *a severeniza*, Corneliu Vadim Tudor – *a vadimiza*, Marian Vanghelie – *a vangheliza* („Berlusconi *a vanghelizat* Google în Gogol” [10], („dacă gramatica nu e studiată corect, vom avea ”succesuri” și vom *vangheliza* limba română” – www.mediafax.ro) etc. Putem identifica și o serie de substantive abstracte verbale: *crinizare*, *becalizare*, *vadimizare*, *vanghelizare* etc.

Există și numeroase substantive formate de la nume de oameni politici, cele mai frecvent întâlnite fiind: Adrian Severin: *un severin* („Cât valorează *un Severin* românesc” [11]), Adrian Năstase: *un năstase*, Emil Boc: „Așa cum Undrea e *un Băsescu* în fustă, Vass e *un Boc* în fustă” [12]), „sunt *un „boc”* cu creastă că-s președinte” [13], Mircea Geoană – (niște) *geoane*, *geoni și geoane* [14] , „vă îmbătați cu apă chioară și faceți *geoane* degeaba” [15], Elena Udrea – o „Elena Băsescu reloaded” [16], Nicolae Văcăroiu – „toți văcăroii și patricii” [17], „cine vrea *un Vanghelie* să urle în partid la UNPR” [18] etc.

Se mai poate identifica și o categorie de eponime care include împrumuturi din alte limbi a căror temă conține un nume propriu: Marian Vanghelie – numit și „*Obama* de Ferentari” < numele președintelui american Barack Obama – simbol al puterii; Emil Boc – „eu sunt *Maradona* din PD-L cu burtica un pic cam mare” [19] < Diego Maradona – cunoscut fotbalist argentinian retras din activitate etc.

În funcție de modul de alcătuire a diferitelor structuri care includ eponime se poate realiza o următoarea clasificare a eponimelor în discursul jurnalistic. Astfel sunt frecvent folosite structuri de genul:

- substantiv + eponim: *cabinetul Boc*, *cabinetul Tăriceanu*, *alianța Crin Antonescu*, *soluția Vadim*;
- substantiv + două (sau mai multe) eponime unite prin cratimă: guvernul *Băsescu-Boc*, alianța *Becali- Diaconescu-Oprea-Vadim*, stenogramele *Ghiță-Vintu*, paralelism *Vadimo-Băsescian*, etc.
- adjectiv provenit de la un eponim: *vanghelioasă* (cultură *vanghelioasă*, limbă *vanghelioasă* etc.) *băsescian* (tupeu *băsescian*, regim *băsescian*, curcubeu *băsescian*, sfat *băsescian*, etc) care poate apărea și la superlativ *cel mai băsescian* ministru; *tăricesc* (stil *tăricesc* (< Călin Popescu Tăriceanu) etc.;
- eponim – substantiv comun + adjectiv provenit de la un eponim: o nouă culme a *machiavelismului* (<numele lui Niccollò Machavelli, diplomat italian renascentist) politic *băsescian*! [20].

Receptarea eponimelor provenite de la numele proprii cunoscute în politica actuală nu ridică probleme publicului țintă din moment ce nu prezintă în general valențe de sens ascunse.

Concluzii

Studierea acestor clase de lexeme permite noi direcții de investigare. Eponimele sunt numeroase în toate tipurile de discurs și de limbaj. Recenzarea lor a captat interesul lingviștilor română în ultimii ani care s-a concretizat în mai multe studii și lucrări. Discursul jurnalistic actual este caracterizat de prezența unui număr mare de eponime (unele făcând parte din vocabularul uzual, altele nou apărute). Se remarcă tendința jurnaliștilor de a folosi excesiv derivate de la numele de persoană cu intenția de a oferi o tentă de umor ori ironie. Frecvența utilizării lor se explică prin faptul că pot exprima printr-un singur cuvânt o gamă largă de caracteristici. Deși nu sunt agreate în mod deosebit de lingviști, eponimele provenite de la numele proprii ale unor oameni politici reprezintă o sursă nepuizabilă de formare de cuvinte noi în limba română.

Note

- [1] McArthur, Thomas (ed.), *The Oxford Companion to the English Language*, Oxford: Oxford University Press, 1996, pag. 350.
- [2] Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998, pag. 345
- [3] Popescu, Floriana, „Studiul eponimelor în limbile engleză și română”, *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine*, coord. Luminița Hoarță Cărașu, Iași, 2007, pag. 307.
- [4] Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998, pag. 1098.
- [5] Ibidem.
- [6] Frâncu, Constantin, *O nouă posibilitate lexicală a limbii române: formarea de verbe și substantive postverbale din nume proprii de persoană*, în vol. *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine*, coord. Luminița Hoarță Cărașu, Iași, 2007, pag. 131
- [7] www.viatamedicala.ro
- [8] Zafiu, www.scribd.com
- [9] www.123urban.ro
- [10] www.ziare.com
- [11] www.ziarero.antena3.ro
- [12] www.ziare.com
- [13] www.revista22.ro
- [14] www.ziare.com
- [15] www.think.hotnews.ro
- [16] www.ziare.com
- [17] www.romanialibera.ro
- [18] www.cotidianul.ro
- [19] <http://presavspress.blogspot.com>
- [20] www.youtube.com

Bibliografie:

- Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1998
- Frâncu, Constantin, *O nouă posibilitate lexicală a limbii române: formarea de verbe și substantive postverbale din nume proprii de persoană*, în vol. *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine*, coord. Luminița Hoarță Cărașu, Iași, 2007.
- McArthur, Thomas (ed.) (1996) *The Oxford Companion to the English Language*, Oxford: Oxford University Press.
- Popescu, Floriana, „Studiul eponimelor în limbile engleză și română”, *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine*, coord. Luminița Hoarță Cărașu, Iași, 2007
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, cap. *Nume proprii și clișee jurnalistice* (www.scribd.com)

Surse internet:

- www.ziare.com
- www.cotidianul.ro
- www.curierulconservator.com
- www.123urban.ro
- www.ziarero.antena3.ro
- www.revistaflacara.ro
- www.revista22.ro
- www.think.hotnews.ro
- www.youtube.com
- <http://presavspress.blogspot.com>
- www.romanialibera.ro
- <http://ro.wikipedia.org/wiki/Eponim>
- www.mediafax.ro